

Endringer i opplæringsloven kapittel 9 A om elevenes skolemiljø

Lovisenberggata 6, 11. januar 2018
Hilde Austad og Dardan Idrizi

Hvorfor har vi regler om skolemiljø?

- Reglene skal bidra til at elevene har det trygt og godt på skolen.
- Styrke rettighetene til elever som blir mobbet eller krenket på skolen.
- Reglene gir blant annet en oppskrift for hvordan skolen og fylkesmannen skal behandle sakene på best mulig måte.
- Formålet med endringene er et mer effektivt regelverk og bedre håndheving.

Hvem gjelder reglene for ? § 9 A-1

- Reglene gjelder for elever både i grunnskolen og i videregående opplæring
 - Offentlige skoler
 - Frittstående skoler
 - Skoler godkjent etter oppl. § 2-12
- Reglene gjelder
 - i timer
 - i friminutt
 - i skolefritidsordninger og i leksehjelpsordninger
 - Unntatt §§ 9 A-10 og 9 A-11 som handler om ordensreglement og bortvisning
 - på fritiden?
 - på skoleveien?

Rett til et trygt og godt skolemiljø – § 9 A-2

- Elevene har en **individuell rett** til et **trygt og godt** skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.
- Skolemiljø omfatter både det fysiske og det psykososiale miljøet på skolen.
- Det er **elevens opplevelse** som er avgjørende for om eleven har et trygt og godt skolemiljø.

Forts. Retten til et trygt og godt skolemiljø – § 9 A-2

- Retten omfatter både det psykososiale og det fysiske skolemiljøet, men sakene behandles ikke likt

Psykososiale skolemiljøet

- Skolen har en aktivitetsplikt
- Fylkesmannen er håndhevingsmyndighet
- Utdanningsdirektoratet er klageinstans

Fysiske skolemiljøet

- Skolen fatter enkeltvedtak
- Fylkesmannen er klageinstans

Nulltoleranse mot krenkelseser – § 9 A-3

- Lovfestet at skolen skal ha nulltoleranse mot krenkelseser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering
- Skolen skal også ha nulltoleranse for mindre alvorlige krenkelseser.
 - Hverken direkte handlinger som for eksempel hatytringer, eller mer indirekte krenkelseser, som utestenging, isolering og baksnakking skal tolereres.
- Prinsippet om nulltoleranse ble tatt inn i loven for å understreke hvor viktig det er at skolen har tydelige holdninger på dette området.

Skolens aktivitetsplikt - §§ 9 A-4 og 9 A-5

Formål: sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten gjelder for det psykososiale skolemiljøet.

- Tydelige krav til hva skolen skal gjøre
- En aktivitetsplikt med flere delplikter
- Elevens rett til å bli hørt og plikt til å ta hensyn til elevens beste lovfestes
- Lovfester et todelt dokumentasjonskrav
- Enkeltvedtak for noen tiltak fordi tiltaket krever det (for eksempel skolebytte)
- Skjerpet aktivitetsplikt når ansatte krenker eller mobber

Aktivitetsplikten – 5 delplikter

Aktivitetsplikten består av fem delplikter:

- 1) følge med
- 2) gripe inn
- 3) varsle skoleledelsen
- 4) undersøke all mistanke og kjennskap
- 5) sette inn tiltak – helt til eleven har det trygt og godt

Handlingsløyfe – 5 delplikter

Fylkesmannen som håndhevingsmyndighet - § 9 A-6

- Fylkesmannen har fått en ny rolle og oppgave.
- Hensikten med lovendringen er å få et regelverk som er enklere, raskere og mer brukervennlig.
- Fylkesmannen kan vedta og få til endring i praksis (om nødvendig med tvangsmulkt)
- Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn også i fylkesmannens behandling av saken

Å melde saken til fylkesmannen - § 9 A-6

- Muligheten til å melde saken til fylkesmannen, gjelder elevens psykososiale skolemiljø.
- Melding til fylkesmannen skal være en sikkerhetsventil som kan fange opp saker skolen selv ikke klarer å løse raskt og riktig.
- Fylkesmannen skal behandle saken i disse tilfellene:
 - Eleven eller foreldrene har meldt saken
 - Saken er tatt opp med rektor for mer enn en uke siden, med mindre det foreligger særlig grunner
 - Saken gjelder elevens psykososiale skolemiljø på den skolen eleven går, skulle ha gått eller midlertidig har byttet fra, med mindre det foreligger særlige grunner.
- Hvis fylkesmannen ikke kan realitetsbehandle saken, skal de avvise den.
- Fylkesmannen skal alltid legge elevens subjektive oppfatning til grunn og ikke vurdere om elevens rett til et trygt og godt skolemiljø er oppfylt.
- Fylkesmannen skal vurdere om skolen har oppfylt aktivitetsplikten sin eller ikke.

Tvangsmulkt

- Fylkesmannen kan knytte tvangsmulkt til enkeltvedtaket for å sikre gjennomføring.
- Tvangsmulkt legger et økonomisk press på skoleeier til å oppfylle vedtaket.

Utdanningsdirektoratet er klageinstans

- Utdanningsdirektoratet er klageinstans på fylkesmannens vedtak.
- Det gjelder både klage på avvisningsvedtak og klage på fylkesmannens vedtak om aktivitetsplikten er oppfylt eller ikke.
- Som klageinstans kan vi blant annet fastsette nye tiltak og tvangsmulkt.

Andre endringer i kapittel 9 A

- Det er innført en ny informasjonsplikt
- Det er tatt inn regler om ordensreglement og bortvisning

Helsesøster på skolen

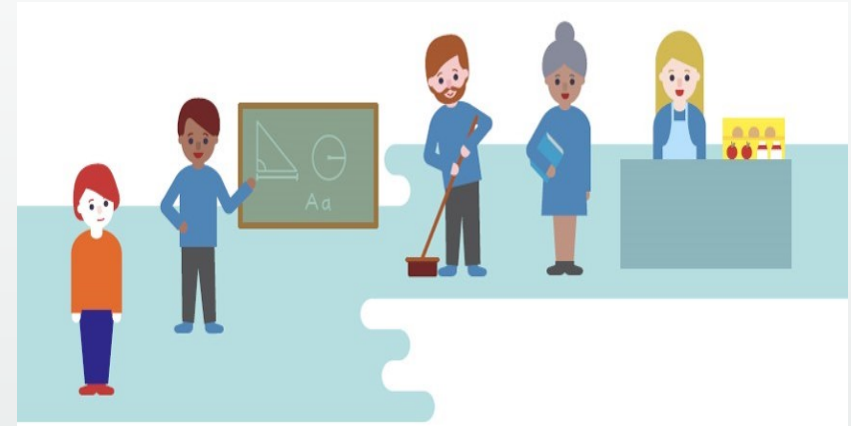
Plikter etter den nye aktivitetsplikten i opplæringsloven
kapittel 9 A

Utdanningsdirektoratet

Direktorat for barnehage, grunnsopplæring og IKT

Er helsesøster på skolen omfattet av aktivitetsplikten?

- Plikten til å følge med, gripe inn og varsle gjelder for «**alle som arbeider på skolen**», jf. oppl. § 9 A-4 første og andre ledd.
- Hva ligger i uttrykket «alle som arbeider på skolen»? Prop. 57 L (2016-2017) s. 20.
 - i. Aktivitetsplikten skal omfatte en **vid personkrets**.
 - ii. Omfatter alle med en **arbeidskontrakt**, men også personer som **regelmessig oppholder seg på skolen** for å yte tjeneste eller service til elevene eller skolen. Momenter: oppholder personen seg jevnlig på skolen, har vedkommende kontakt med elevene, er personen på skolen for å utføre arbeid eller tjeneste for skolen mv.
 - iii. På bakgrunn av dette er også **helsesøster på skolen** omfattet av aktivitetsplikten.

Helsepersonell er underlagt strengere taushetsplikt enn forvaltningsloven

- Helsesøster på skolen er omfattet av helsepersonelloven, jf. hpl. §§ 2 og 3.
- Hovedregel om taushetsplikt, jf. hpl. § 21:
 - i. «Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite i egenskap av å være helsepersonell»
- Unntak fra taushetsplikten forutsetter samtykke, jf. hpl. §§ 22:
 - i. «Taushetsplikt etter § 21 er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for den opplysningene direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning *den som har krav på taushet samtykker*»
 - ii. Må ha samtykkekompetanse. For personer under 16 år gjelder reglene i pasient- og brukerrettighetsloven §§ 4-4 og 3-4 andre ledd.
- Taushetsplikten er strengere enn i forvaltningsloven §§ 13, mv.
 - i. Formålet: verne pasientens integritet, personvern og sikre befolkningen tillit til helse- og omsorgstjenesten

Hva slags betydning har den strengere taushetsplikten for utredningsplikten?

- Innsynshjemmel for fylkesmannen og utredningsplikt for skolen og skoleeier
 - i. Oppl. § 9 A-6 tredje ledd første punktum: «Skolen og skoleeigar skal *uten hinder av lovfesta teieplikt* leggje fram alle opplysningar som fylkesmannen meiner må til for å greie ut saka.»
 - ii. Hva innebærer «uten hinder av lovfesta teieplikt»?
 - iii. Prop. 57 L (2016-2017) s. 46: «Taushetsplikten det siktes til i lovforslaget er taushetsplikt etter **forvaltningsloven eller etter avtale med skolen eller skoleeier**. Departementet er enig med Helsedirektoratet som påpeker at helsepersonell har taushetsplikt etter andre og strengere regler, og at det i forbindelse med kapittel 9 A i opplæringsloven ikke er behov for å endre på regelverket om helsepersonells taushetsplikt. **Dersom fylkesmannen skal få tilgang til opplysninger fra skolehelsetjenesten, fastlegen eller andre med taushetsplikt etter helsepersonelloven, forutsetter dette samtykke fra den opplysningene gjelder** [vår utheving].»
 - iv. Utredningsplikten for helsesøster på skolen kan ikke gå på bekostning av den strengere taushetsplikten etter helsepersonelloven

Hva slags betydning har den strengere taushetsplikten for varslingsplikten?

▪ Begrensninger i varslingsplikten?

- i. **Oppl. § 9 A-4 andre ledd:** «Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.»
- ii. I utgangspunktet ingen konflikt mellom varslingsplikten og reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven, jf. fvl. § 13 b om utveksling av informasjon innad i et forvaltningsorgan. Se Prop. 57 s. 29.
- iii. *MEN: strengere taushetsplikt for helsepersonell.*

Konklusjon og kolliderende hensyn

- **De strenge reglene om taushetsplikt får betydning både for utrednings- og varslingsplikten etter opplæringsloven kapittel 9 A.**
 - i. Det må innhentes samtykke for å innhente opplysninger som er underlagt taushetsplikt etter helselovgivningen
 - ii. De som arbeider på skolen kan ikke varsle uten samtykke på bakgrunn av opplysninger som er underlagt taushetsplikt etter helselovgivningen
- **Denne problemstillingen illustrerer to kolliderende hensyn**
 - i. **Verne elevens personvern og integritet** vs. hensynet om at elever har rett til et trygt og godt skolemiljø

Utdanningsdirektoratet

Direktorat for barnehage, grunnsopplæring og IKT